

SOPRON

A CIVITAS FIDELISSIMA

VÁROSISMERTETÉS TANULMÁNYI KIRÁNDULÁST
VEZETŐ TANÁROK SZÁMÁRA

ÍRTA:

CSUPPAY LAJOS

A SOPRONI KIR. ÁLLAMI POLGÁRI LEÁNYISKOLA
IGAZGATÓJA

Az ország költségén emelt hűségkapu.

SOPRON 1929.
HORVÁTH KÁLMÁN KÖNYVKERESKEDÉSE

TARTALOM-JEGYZÉK.

	Oldal
Miért írtam meg Sopron városismertetését ?	3
Sopron földrajzi leírása	6
Sopron, „az iskolák városa”	9
Sopron történetének vázlata	13
Mit láthat és miből tanulhat a Sopront járó idegen ?	24
Sopron templomai	30
Sopron újabb része és tájképi szépségei	32
A Fertő vidéke és a nagyecenki sír	35
Befejezés	36

Miért írtam meg Sopron ismertetését?

Mindig örömmel gondolok vissza azokra a régi, szép napokra, amelyeket tanítványaim társaságában kirándulásokon töltöttem. Mindig jóleső érzés fog el, amikor két-három évtized távlatán át volt tanítványaim, velem együtt öregedő férfiak, családanyák és öreg kisasszonyok meg-megemlékeznek egykori tanulmányi kirándulásaink sok kedves órájáról, napjáról, a városokról és várakról, hegyekről, emlékekről és tájakról, amelyekben együtt gyönyörködtünk, mikor még szebb volt az élet és nagy volt az ország s amikor még könnyebb volt terveket készíteni és azokat meg is valósítani.

De hova vezessük tanítványainkat ma, amikor nem a mienk a Vág völgye és a Tátra, amikor nincsenek vízeséseink, tengerszemeink, nincs Erdélyünk és nincsen Aldunánk és nem mehetünk el megtekinteni a kassai dómot, Árvavárát, a pozsonyi klarisszák templomát és nincs meg a többi drága kincs, miben egykor gyönyörködhetett messzi múlt idők szépségeiért rajongó lelkünk.

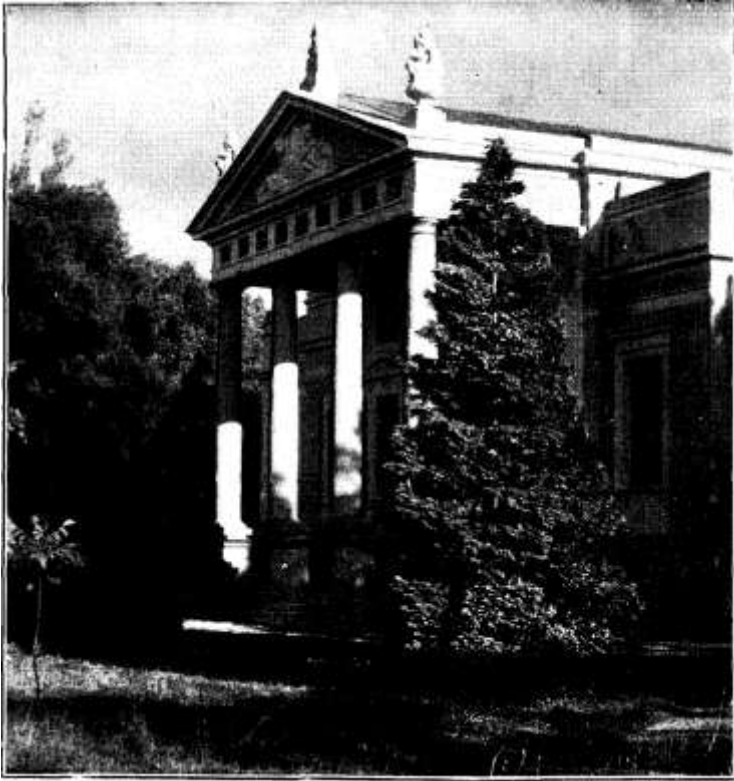
Minden tavaszon érzem, milyen nehéz ma nekünk megvalósítható, hasznos és olcsó tanulmányi kirándulási terveket készítenünk, hogy gyönyörűséggel teljék meg tanítványaink lelke, hogy új szépségeket lássanak, hogy nemesedjék szívük és történeti távlatokba szárnyalhasson el a lelkük.

Hála Istennek, megmaradt számunkra a Balaton, Pannonhalma és Veszprém, „a királynék városa”, megmaradt Budapest, a Duna visegrádi szakasza, a Hortobágy, a Tisza és Szeged és a lillafüredi erdős hegyi táj.

De ha egy helyen csodaszép erdőket, tájképeket, régi és új magyar kultúrszépségeket, régi és új magyar történelmi emlékeket, hangulatot akarunk tanítványainkkal láttatni és érez-

tetni, akkor a csonka ország téréin Sopron felé kell a magyar tanárnak néznie, ide kell elvezetnie tanítványait, mert Sopron, ez az ősi, kelta-római korból származó magyar-német város ma legszebb ékszere a hazának s népe, lakossága minden magyar szív szeretetére érdemes.

Mikor a soproni népszavazás után divat lett Sopronba elzarándokolni, többször kalauzolhattam Sopron falai között és

A soproni múzeum kerti oldalának arcúlatá.

Sopron környékén az idejöttket. Minden nagy úr és minden kis diák az elragadtatás hangján emlékezett, beszélt és írt a Sopronban és környékén látott, átélt gyönyörűségeiről.

A magyar polgári, középiskolai és szakiskolai oktatás egyik feladata az is, hogy megismertesse a magyar tanulóifjúsággal a csonka haza megmaradt természeti szépségeit, történelmi emlékeit, művészetének nemes vonalú alkotásait, hogy ezeken

keresztül is visszavezesse a magyar ifjúságot a sok százados múltba, hogy meglátva, megismerve a régi magyar korszakok emlékeit, alkotásait, tudjon erőt meríteni a múltból, tudjon bízni a jelenben és hinni a magyar jövőben.

E cél elérésére Sopronba is el kell vezetnie minden tanintézetnek a maga ifjúságát, mert Sopron földje szép, Sopron földje szent, környéke vértől áztatott s maga a város és környéke történelmi emlékekben minden magyar városnál gazdagabb.

Az Országos Polgáriskolai Tanáregyesület főtítkáranak felszólítására írtam ezt a rövid ismertetést Sopronról azok számára, akik ide fognak jönni tanítványaikkal, hogy már elindulásuk előtt érdeklődést ébresszenek tanítványaik és azok szüleinek lelkében és tájékoztassák őket a hűség városának fekvéséről, jelen állapotáról, több ezeréves múltjáról, történeti és művészeti emlékeiről, tájképi szépségeiről és közvetlen környékének értékeiről.

Ismertetésemhez a történeti és művészettörténeti adatokat a közismert forrásmunkákból vettem és gyakorlati tapasztalataim alapján dolgoztam fel.

Legújabban a Magyar Művészet 1928. évi 7. száma művészi illusztrációk egész seregével díszítetten részletes és alapos tájékoztatást adott Sopronról. A gyönyörű kötet talán többet is nyújtott, mint amire a Sopronba látogatónak feltétlenül szüksége van, hogy meglássa Sopron szépségeinek sokaságát. Ennek a kis ismertetésnek nem az a célja, ami a Magyar Művészet-ben megjelent tanulmányoknak, hanem az, hogy felhívja Sopronra azok figyelmét, akik még nem ismerik ezt a gyönyörű várost, melynek belvárosi házsorai a Rajna-mentén fekvő német-francia városok hangulatát ébresztik fel a szépet keresőben. És célja az is, hogy alaposabb tanulmányok és ismertetések áttekintése nélkül is megérezze és meglássa e sorokon keresztül az olvasó, mit kell Sopronban keresnie, mit szükséges Sopronról tudnia és hol találja meg Sopron szépségeit és értékeit, melyeket a Sopronba érkező tanulóifjúság tudásának és műveltségének gyarapítására fel lehet használni.

A mi tanítványaink pedig találják meg e város-ismertetésben mind azt, amit szülővárosukról tudniok kell.

Olvassátok meleg szívvel tanártársaim a Civitas fidelissimáról írt ismertetésemet és hozzátok ide tanítványaitokat, hogy tudásuk gyarapodjék, történelmi távlatokba szárnyaljon el és gyönyörűséggel teljék meg a lelkük.

Sopron földrajzi ismertetése.

Sopron az Alpok keleti kiágazásához tartozó Soproni-hegység és a Fertőmelléki-dombsor között, az Ikva és Rák patakok völgyében, a haza nyugati határán terül el.

Mind az Ikva, mind pedig a Rák patak egy része a város belsejében boltozott csatornán folyik keresztül. Nyílt medrük is szabályozva van és a partjukon épült régi házsorok festői szépségűek.

A város felett elterülő Soproni-hegység vonulatának csúcsairól átlátni észak felé az elszakított nyugati területeken fekvő fálvakba és Sopronig fehérlenek a mostani „Burgenland” fővárosának, Kismartonnak templomai, az Esterházyak várkastélya és kérdőn néznek át hozzánk a Kismarton felett elterülő Lajta hegység csúcsai. Keleten felénk csillog a Fertő-tó nádszigetekkel tarkított nagy szürke víztükre, melyből ma már csak egy kis darab a miénk.

A Soproni-hegység legmagasabb emelkedése 677 méter, a Fertőmelléki-dombsor legkiemelkedőbb pontja csak 283 méterig ér a Fertő 116 méter tengerszínfeletti magassága felett.

A Soproni-hegység legjelentékenyebb kőzetanyagát a gneisz és csillámpala alkotja, melyre nagy területeken mediterrán képződmények rakódtak. A Fertőmelléki-dombsor kristályos palaközeteken kívül lajtamészkből és korállmészkből áll. A Soproni-hegység főgerincén a 18. század közepén kitűnő barna széntelepekre találtak (egy pásztor tűzrakás közben fedezte fel), amely telepeknek csak egy részét sikerült országunk feldarabolásakor megmentenünk. (Brennberg.) A Fertőmelléki-dombsor területén kitűnő épületkövet bányásznak.

Sopron földje termékeny. Bora, babja, gesztenyéje és egyéb gyümölcse kiváló, mezőgazdasága belterjes, állatállománya elsőrendű, erdeinek vadállománya gazdag. Az erdők nagy vadja a szarvas és az őz.

A Soproni-hegység flórája az alpesi flóraterülethez tartozik, a Fertőmelléki-dombsor a pannóniai flóraterület növényeivel van

borítva, pedig légvonalban alig 2-3 kilométer a két hegység közötti távolság.

Sopron éghajlata szélsőséges és általában hidegebb, mint bármelyik dunántúli városunké, aminek okozói a közelben elterülő Osztrák Alpok 2000 m magasságig érő hegyei, a Rax és a Schneeberg. Ezek felől fúj a szél állandóan Sopron felé.

Sopron 36.600 főnyi lakosságának felerésze magyar, fele-része német nyelvű. Ez utóbbiak őseit jórészt Árpád-házi királyaink telepítették be. A lakosság 64%-a római katolikus,

A százados vármegyeház.

27.5%-a ág. h. ev., 6.5%-a izr., 1.5%-a ev. ref. és egyéb vallású. Főfoglalkozásuk a szőlőművelés. A Hármaskör 1847. évi kiadása szerint Sopron szőlőhegyei 32000 akó jó bort termettek. (Egy sopronyi akó pedig 84 itzéből állt.) A lakosság jelentékeny része ma már iparral és kereskedéssel foglalkozik, ezenkívül jelentős számot képvisel Sopronban a szellemi foglalkozású lakosság is.

Sopronban mindazok a közhivatali intézmények feltalálhatók, amelyek egy régi kultúrváros és a modern állami élet szükségleteihez tartozók. Ezeken kívül Sopron székhelye a m.

kir. postaigazgatóságának, a kereskedelmi és iparkamarának, az ügyvédi kamarának és a Győr-Sopron-Ebenfurti vasút igazgató-ságának is.

Sopron régi nagy állatpiacát, vásárait a trianoni béke tönkretette. A háború előtti évben Sopron vásárállításain évenként 150.000 db. sertést, 44.000 db. szarvasmarhát, 15,000 db. lovat adtak el, míg a múlt esztendőben, 1928-ban ez a nagy vásári forgalom a háború előttinek egy ötödére csökkent. Így nem csoda, ha Sopron minden foglalkozású polgársága a nagy nemzeti csapást kétszeresen érzi, gyűlöli a gonosz békét és rettentő küzdelmet folytat a megélhetésért.

Szerencsére Sopron gyáripara a háború lezajlása óta is fejlődött. Hatalmas gyártelepein több ezer munkás dolgozik. Gyártelepei között a legtöbb munkást textil-ipari, téglá-, selyem- és vasárú gyárjai, sörgyára, harangöntő, cigarettapapír gyára és a Győr-Sopron-Ebenfurti vasút gyártelepei foglalkoztatják.

Két vasúttársaság fővonalai futnak Sopronon keresztül, így két vasútállomása is van. Egyik a Győr-Sopron-Ebenfurti, másik a Duna-Száva-Adria vasúté,

Sopron külterületén fekszik a sopronkőhidai országos fegy-intézet és dologház, amelyekben mintegy 800 fegyenc dolgozik. A fegyház közelében van a római uralom idején ásott mélyvizű halastóból (piscina) átalakított több hold kiterjedésű igen szép tófürdőtelep és Sopron a tulajdonosa a város közelében fekvő Brennberg nevű kőszénbánya-telepnek, ahol mintegy 600 család talál megélhetést.

Sopronon vezettek keresztül már a római uralom idején is azok az országutak, melyek a Földközi-tenger környékét a Keleti és Északi-tengerrel összekötötték. Ezeken az útvonalakon szállították egykor a Balti-tenger vidékéről Itáliába a borostyánkővet, melynek egyik állomás helye Scarbantia volt. Ezek az országutak a népvándorlás korában elpusztultak, betemetődtek, de helyettük csaknem a régiak vonalain új utak épültek, melyek Sopront Béccsel, Pozsonnyal, Győrrel és Kőszeggel kötik össze.

Évszázadokon keresztül ezek az országutak voltak legjellegtelenebb kereskedelmi útvonalaink, ma is kitűnő karban vannak tartva, de forgalmuk részint a vasúti vonalak kiépítése, részint a szerencsétlen trianoni békekötés óta a minimumra csökkent. (A régi és mai állatvásárok forgalmát kell csak egybevetnünk.)

Sopron, „az iskolák városa”.

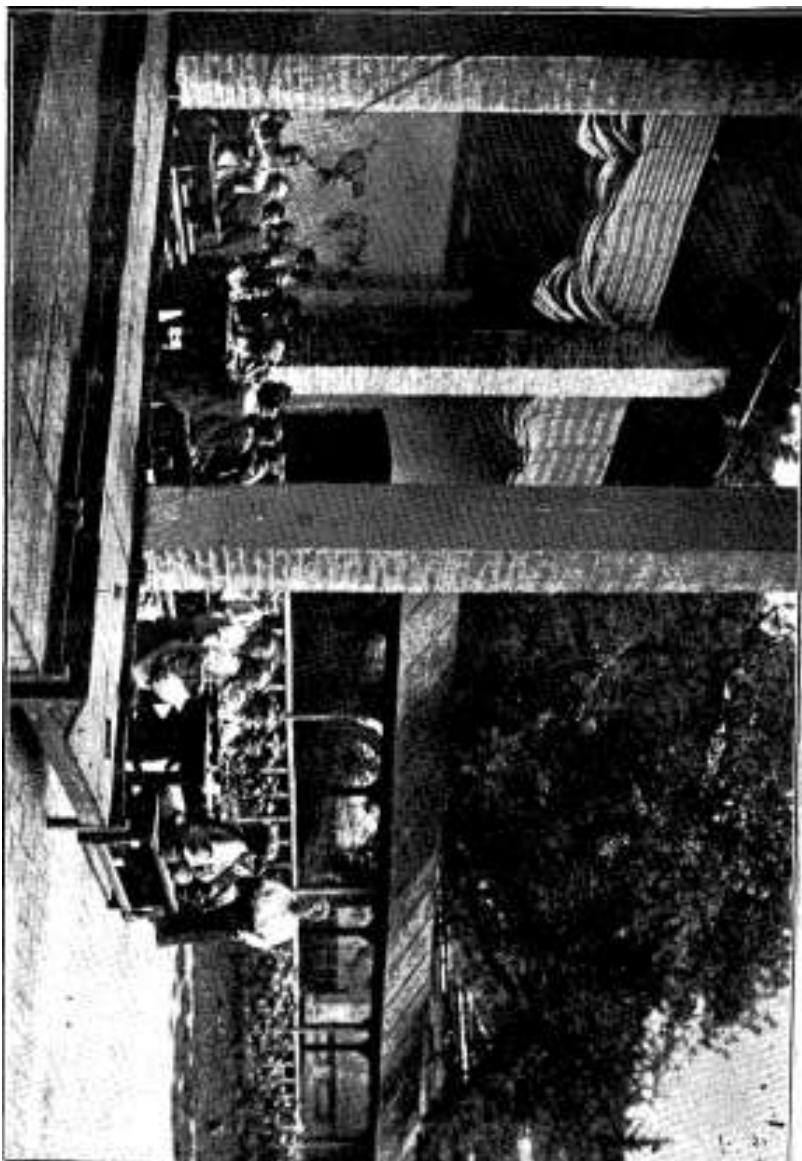
Sopront a „szép kapuk”, a „gót templomok” városának is szokták nevezni, de még inkább lehet az iskolák városa jelzővel illetni, mert nincs az országnak tényleges egyetemi városainkon kívül egy olyan városa sem, melyben annyi közoktatásügyi intézményt létesítettek volna, mint Sopronban.

Sopron, az egykor nagy gazdasági területek középpontja, a világháború után ránk szakadt nagy szerencsétlenség következtében elvesztette leggazdagabb vidékét, mely éltető ere volt a város gazdasági, ipari és kereskedelmi életének. Most szegénységében, magára hagyatottságában boldogulásának feltételeit iparában, csodálatos szép környékében és főképp iskolai intézményeinek virágzásában találhatja meg.[^]Talán nem lesz mindenkire érdektelen, ha rövid összefoglalását adom Sopron közoktatásügyi intézményeinek.

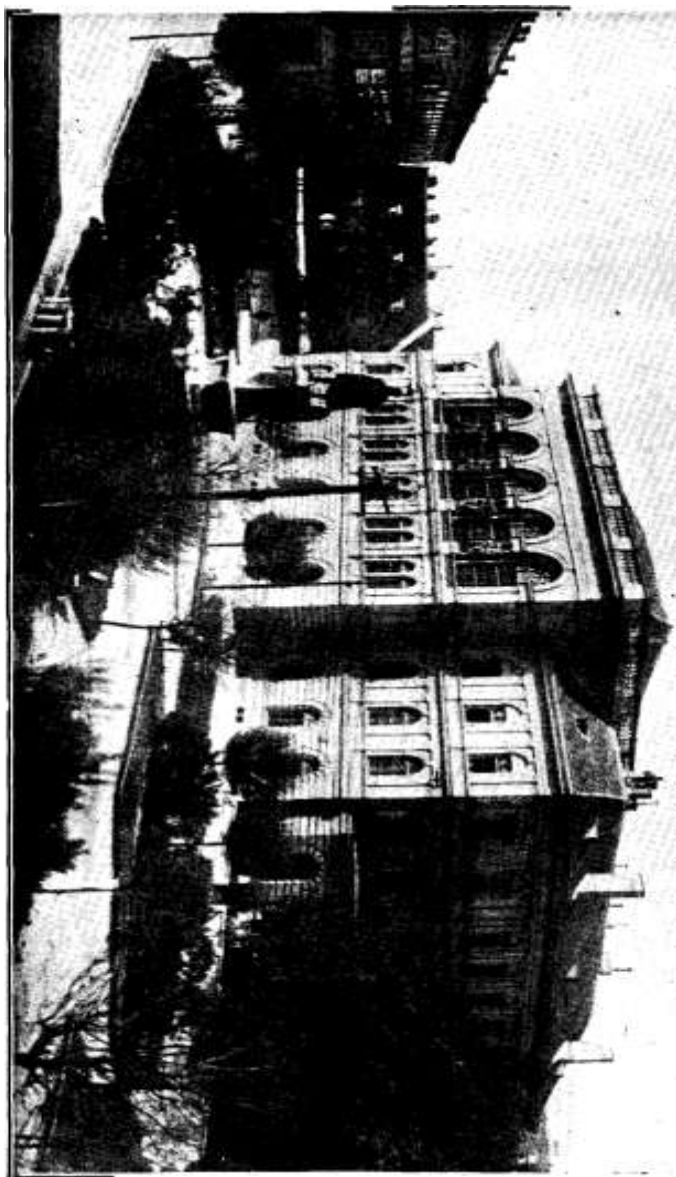
Sopronban van elhelyezve a pécsi tudományegyetem ág. h. ev. teológiai fakultása, mely az egykori soproni ág. h. ev. teológiának átszervezéséből alakult. Hallgatóinak száma egyetemi rangra emelése óta állandóan növekszik. A fakultás új otthonának építése most van folyamatban, de a hallgatói számára létesített kollégium palotája a kertváros legszebb helyén már készen áll.

A világháborút követő összeomlás katasztrófája kényszerítette a Mária Terézia alapította Selmezbányái bányamérnöki és erdőmérnöki főiskolát, hogy Sopronba költözzék, melynek területén a brennbergi szénbányatelep és az erdők rengetege módot ad a főiskola hallgatójának gyakorlati kiképzésére is. A főiskola ifjúsága a Szent Imre kollégium új palotájában talál minden igényt kielégítő otthont és ellátást.

E két egyetemi rangú főiskolán kívül 6 fiú- és leány kö-

Az erdei iskolában nyitott verandán tartózkodnak a gyermekek.

A soproni Kaszinó palotája.

zépiskola, 2 felső kereskedelmi iskola, 4 polgáriskola, 4 tanító, tanítónő és óvóképző intézet, 9 egyéb szakiskola és az elemi népoktatási intézmények serege szolgálják a magyar művelődés ügyét.

Sopron sok és kiváló népoktatási intézete közül külön meg kell említenem a tíz év óta fennálló, példaadó módon berendezett erdei iskolát.

A brennbergi völgyön végig futó patak mentén, fenyves erdők öln, nagy park közepén áll ez az iskola. Manningер budapesti orvosgyetemi tanár alapította és Sopron sz. kir. város tartja fenn. Tanulói állandóan, csaknem az egész év folyamán szabad levegőn tartózkodnak, tanulnak és pihennek két képzett és gyakorlott tanítónő vezetése és felügyelete alatt. A boldogság ez erdei szigetén eddigelé már igen sok soproni és vidéki, betegsége hajlamos gyermek szerezte vissza egészségét és végezte el az elemi népiskolát.

Két nagymultú apáca-rend internátusain kívül még hét (7) internátus gondoskodik a tanulóifjúság neveléséről és ellátásáról.

Megemlítésre érdemes, hogy az ág. h. ev. líceum 350 éves, a bencések klasszikus irányú gimnáziuma 300 éves múltra tekinthetnek vissza.

Az itt felsorolt tanintézetekben 350 (!) tanár és tanító van szervezett tanszéken alkalmazásban s ebből is nyilvánvaló, hogy Sopron kulturális és gazdasági életében mit jelentenek iskolai intézményei.

A városi nyilvános közkönyvtár, mely több tisztviselőt foglalkoztat, olvasóteremmel van ellátva és egész nap a közönség rendelkezésére áll. Az iskolákon kívül a lakosság minden rétegének művelődését nagymultú és igen nagy taglétszámú kultúregyesületek sokasága szolgálja.

Sopron történetének vázlata.

I. A történelem előtti kor.

Sopronnak 3000 éves története van.

A nagyszabású ásatások, melyeket Sopronban és környékén hívatott és szerencsés kezű archeológusaink — Paur Iván, Bella Lajos, Lauringer Ernő — végeztek, már a csiszolt kőkorszak emberének itteni életéről megbízható adatokat tárnak elénk.

A csiszolt kőkorszakra következő bronz korszak ideje Sopron területén a Kr. e. 1200—800. évek idejére esik.

A régi vaskorszak emberei a Burgstallt és a Váris hegyet lakták; ott is temetkeztek. Megerősített várhegyeik, védelmi árcai, sáncai ma is megvannak és nagy gyönyörűségére szolgálnak azoknak, akik a hegytetőkön járva történelmi érzékkel szemlélik a gyönyörű tájat. Kr. e. 800—400. között élhettek itten e kor emberei.

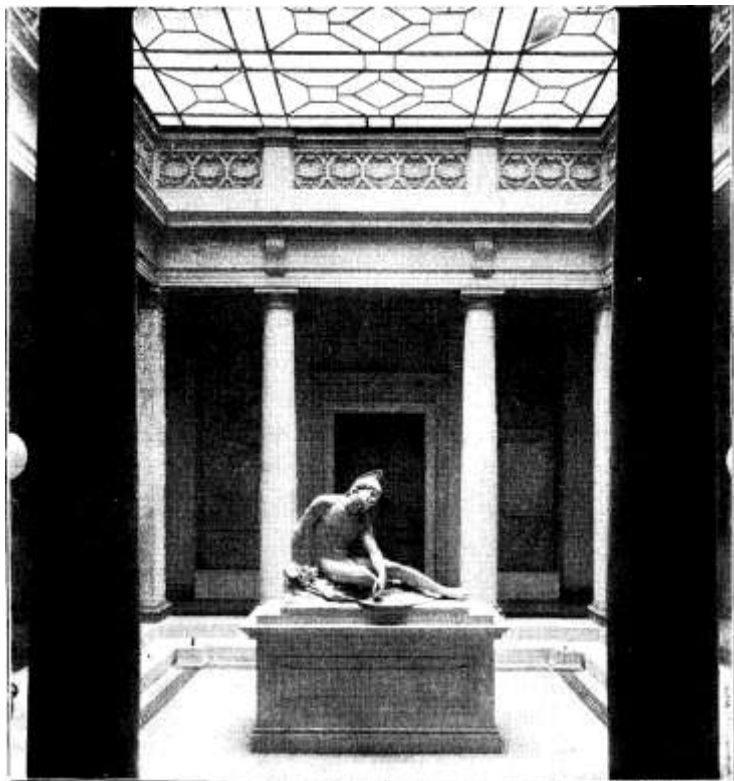
Az újabb vaskorszak fiai Kr. e. pár évszázadon át a Bécsi dombot népesítették; Bella Lajos ott találta meg használati tárgyaik legnagyobb részét.

II. A történelmi kor kezdete és a római uralom kora.

A történelmi korszak első népe, mely Sopronban talált hazára, a kelta nép volt, Sopron alapítása nevükhöz fűződik, írás nem maradt utánuk, de a rómaiak, akik pusztulásuk okozói voltak, részletes és megbízható adatokat hagytak ránk az élénk szellemű és a műveltség jelentős fokára emelkedett népről. Az ősi Scarbantia nevezet tőlük származik.

A kelták országát a rómaiak Pannóniának nevezték s amikor a római birodalom szükségét látta, hogy összeköttetést létesítsen Itália és Germania között, Pannóniának és a kelta népnek

sorsa megpecsételtetett. Pár év tized alatt Augustus és Tiberius seregei legázolták a szívósan védekező népet s Pannónia római tartományá, Scarbantia, a kelta város, római várossá, oppidiummá lett. Rövid pár évtized alatt a rómaiak jelentős várossá, municipiummá fejlesztették Scarbantiát és innen kormányozták messzi területek lakosságát. Előkelő római tisztviselők, légiók

A múzeum előcsarnoka.

parancsnokai, katonák seregei laktak Scarbantiában és gondoskodtak róla, hogy Rómától távol való életük során is szép legyen számukra az élet ez északon fekvő municipium falai között. Ennek bizonyága, hogy Sopronban amfiteátrumot építettek és mi a századok folyamán betemetett városuk romjai között megtaláltuk mindazokat a tárgyakat, melyek a scarbantiai római élet magasfokú kultúrájának minden írásnál meggyőzőbb bizonyítékai.

Valahányszor tanítványaimmal felkeresem a soproni múzeum klasszikusan szép termeit, mindig nagy gyönyörűséggel tölt el mindaz, ami ott elém tárul.

Milyen magas kultúra szól hozzám a márvány síremlékek életteli relifjeiről, milyen kultúra az arany ékszerek finom vonalairól, az agyagedények, borostyánkő és üvegtárgyak művészi formáiról; a fésűk, gyűrűk, fibulák, bronzok, stílusok, fém-tükrök, mécsesek, mozaik téglák rajzairól. Mennyi fájdalom, szeretet, családi érzés a koporsók fölé emelt régi kövekre relifes márvány emlékekről. Minden, minden össze van e palotában gyűjtve, amin visszanezhetünk Sopron 3000 éves múltjába s vissza a nagy világbirodalom nemes népének kultúréletébe. Az az ifjú, aki a termekbe belép és jó vezetőt kap, bár nem vihet a kincsekből egy darabot sem el, mégis gazdagon távozik!

III. A népvándorlás és a frank uralom kora.

A Kr. u. 350 körül a Pannóniáig elért népvándorlás idején a római csapatok elhagytak Scarbantíát. Az itt maradt római lakosság utolsó szüretelt az általa ültetett tőkékről s mikor leszedte szelíd gesztenyefáinak termését, egy őszi hajnalon betelt végzete. Jöttek a minden rómaikat gyűlölő germánok, utánok a hunok, gótok, gepidák, longobárdok és az avarok és elpusztult itt minden.

Bella Lajos, a kiváló archeológus, a soproni új városháza építéskor megtalálta a római istenek *összerombolt* művészi márványszobraiát. A Scarbantíára rontott barbárok éppen olyan vandalizmussal tördelték össze e római istenszobrokat, ahogy az új barbárok pusztították el napjainkban Mária Terézia pozsonyi szobrát, a magyar művészet e nagyszerű alkotását.

A barbárok után jöttek Nagy Károly frankjai, akik egy rom-városra találtak Scarbantia helyén s elnevezték Odenburgnak, pusztavárnak a romtelepet, hol egykor cirkuszban mulatott a nép s Cajus Sextiliusnak és a Petroniusoknak állított márvány szoborművet „fogadalomból” a családi kegyelet.

IV. Az Árpádok kora.

És Nagy Károly frankjai után jöttünk mi, magyarok. Es a romváros éledni kezdett.

Első királyunk, Szent István őrtornyos királyi várat építtetett a mai soproni belváros helyén. A várban éltek a szabad magyarok és a vár körül, ahol ma Szent Mihály gót egyháza

uralja a soproni tájakat, élt a szolganép cselédkunyhóiban. A házak, melyek az ország e legnagyobb gót stílű temploma környékén vannak, ma is Sopron földműves népének házai.

Szent István 1031-ben II. Konrád német római császárral vívott diadalmas háborúja után a Lajtán túlra helyezte az ország határát s ő maga és utódai megengedték, hogy a gyöngén telepített soproni területekre német telepések bejöhessenek. Szent László királyunk pedig bessenyöket és ijjas magyar szabadokat telepített a nyugati végek védelmére. Ezért a mai Burgenland minden lakott helyének magyar neve volt Árpád királyaink idejében.

A tatárjárás rettentő idején Babenbergi Frigyes álnokul megszállta Sopront is, de IV. Béla *Sopron lakosságának támogatásával* már a következő évben visszavette a hűséges várost és az osztrák határon a nyugati területek védelmére várakat építtetett, amely várvidékről most napjainkban Burgenlandnak nevezték el az osztrákok a tőlünk elrabolt és nekik ajándékozott területeinket.

E várak részint romokban, részint teljes épségben ma is megvannak és örökké hirdetni fogják a magyar lovagkor fényes napjait. A Sopronba kiránduló tanulói ifjúságnak minden különösebb akadály nélkül alkalma nyílhatik, hogy egy délután kirándulást tegyen a megszállott területen fekvő, de közeli Fraknó várába, mely herceg Esterházy Pál tulajdona és ma is teljesen épségben álló, muzeális anyagban gazdag lovagvár. *Megtekintése nagy mértékben hasznára lehet az ifjúság magyar történelmi öntudatának kialakítására.* Ez Árpád kori lovagvár 142 m mély kútját dolomitsziclába török rabokkal vágatták s így Trencsén vár kútjának mondájához hasonló története van,

1273-ban a nagy cseh birodalom első álmodója, Ottokár cseh király támadt Sopronra és el is foglalta. A város megtartásának biztosítékul soproni polgárok fiait vitte magával túszokul. A város ekkor adta *másodizben gyönyörű példáját királyhűségének és Magyarországhoz való ragaszkodásának.* A fiatal IV. László hadainak megérkezésekor Sopron népe nem gondolt a veszedelemre, mely rabul elhurcolt fiait fenyegette. Azonnal megnyitották a várost fiatal királyuk előtt, aki gondoskodott róla, hogy a soproni apák fiainak ne legyen bántódásuk. A várost pedig felszabadította a királyi ispán hatalma alól, királyi várossá tette és egyéb kiváltságokkal halmozta el. Az új magyar költészet egyik legszebb elbeszélő költeménye az, melyben Gyula diák örökítette meg ezt a történetet.

A XIII. század elején, Árpádházi királyaink idejében fogtak hozzá Sopron gyönyörű templomainak építéséhez. Ezek a templomok ma is fényes bizonyítékai a magyar középkor valóságos szellemének és istenhitének.

V. A vegyesházbeli királyok korszaka.

I. Károly (Károly Róbert) királyunk Sopront az „ország kapujá”-nak nevezte és örömét nyilvánította, hogy már háromszoros fállal van körülveve kedves városa.

Nagy Lajos szeretete bizonyságául Szent György lovag tiszteletére kápolnát emeltetett a mai belvárosi dómtemplom helyén.

Zsigmond Sopront újabb kiváltságokkal ruházta fel; ő alatta hívtak meg Sopron követi az országgyűlés tanácskozásaira s ezzel Sopron a „szabad királyi” városok sorába lépett. (Libera et regia civitas.)

Albert halála után Erzsébet királyasszony, (kinek udvarhölgye, Kottáner Ilona Székeles soproni polgármester özvegye volt), Sopront és a Szent Koronát *Sopron népének legnagyobb keserűségére* 20 ezer aranyért elzálogosította IV. Frigyes német-római császárnak, akitől Mátyás királyunk csak 1464-ben szerezhette vissza.

A török veszedelem ellen való védekezés idején, 1455-ben Sopronban járt toborzó útján a magyar hadsereg védőszentje, Kapisztrán Szent János. A mai városháztéren prédikált s a szószerk, melyről szava elhangzott, ma is *teljes épségben áll a bencések kecsketemplomának gót ívei alatt.*

Mátyás királyunk aranybullában erősítette meg Sopron kiváltságait és 1482-1483 telén Sopronból kormányozta birodalmát. Arany bullája a városi levéltárban van elhelyezve s a ház, melyben a nagy király egy télen át szőtte világuralmi terveit, a városháztéren áll ma is, mint a soproni renaissance kori építészet egyik remeke.

A mohácsi vész az országos gyász átérzésén túl, sok soproni családot egyénileg is érintett. Sopron száz fia sietett II. Lajos hívó szavára a tolnai táborba s mind vértanúivá váltak a nemzeti katasztrófának.

VI. A Habsburgok kora.

A kettős királyválasztás idejétől kezdve Sopron mindig a Habsburgokat támogatta, bár Sopron lakosságának legnagyobb

része pár *évtized* alatt Luther vallásának követő/e Jett és a kis Szent Lélek templom kivételével Sopron minden templomában Luther tanítása szerint dicsérték az Istent 1674-ig.

A török Bécs ellen intézett támadásait megérezte a város. Portyázó török csapatok Sopron környékét feldúlták, de a falakkal védett várost nem foglalták el soha. Ebben az időben

Ebben a palotában lakott Mátyás király Bécs elleni hadjárata idején.

a vidékről menekülő nemesség nemesi kiváltságainak feláldozásával Sopron polgárainak jogait szerezte meg, hogy biztonságban élhessen a város falai között.

Mégis, ebben az izgalmas korszakban is olyan intézménynek alapját vetették meg, mely ma is hirdetője Sopron sok százados

kultúréletének. 1557-ben állították fel az evangélikusok ma is virágzó középiskolájukat, a líceumot.

A 17. században Sopron politikai tekintetben is az ország legjelentősebb városa lett. Az 1622. soproni országgyűlés alkalmával koronázta meg Pázmány Péter, a pozsonyi dómban porladozó nagy bíboros II. Ferdinánd király feleségét, Eleonóra királynét. Ekkor került Sopron címerébe az F és E betű. Három évvel később, 1625-ben újból gyűlésre jöttek össze a rendek Sopronba, amikor Esterházy (Esztorás) Miklós gróftól ültették a nádori székbe és királlyá koronázták III. Ferdinándot. A soproni Bécsi-dombon emlékoszlop áll azon a helyen, ahol a kardvágást végezte a király.

Ennek a korszaknak kimagasló alakja Lackner Kristóf soproni polgármester, akinek hol a töröktől, hol a felkelőktől kellett Sopront megvédenie. Nagy bölcsességgel látta el tisztét s Lackner Kristófból Sopron legnagyobb fiát tiszteli.

1636-ban nagy kihatású esemény történt. Pázmány Péter, Esterházy Miklós és Draskovich György győri püspök a protestantizmus térfoglalásának ellensúlyozására letelepítették Sopronban a jezsuita rendet.

A protestáns lakosság nem szívesen látta megjelenésüket, melynek tényleg nagy kihatása lett Sopron életére. Konviktussal kapcsolatos iskolájuk híre az egész országban elterjedt és működésük hatása alatt Sopron lakosságának legnagyobb része visszatért a katolikus hitre.

1667-ben rettenetes tűzvész pusztította el Sopron templomainak és házsorainak tetőzetét.

I. Lipót centralisztikus kormányzati rendszere az 1681-ben Sopronban tartott országgyűlés megtartásakor szenvedte az első vereséget. *Itt ígérte meg*, hogy a magyar alkotmányt tiszteletben fogja tartani, aminek első következménye volt, hogy Esterházy Pál személyében az ország rendi nádort választottak és Lipót feleségét Magyarország királynéjává koronázták.

A felsorolt koronázó ünnepek nagy fény és pompa között a bencések templomában folytak le, az országgyűlések tanácskozásainak színhelye pedig részint a régi városháza, részint a Szent György utcában emléktáblával megjelölt ház emeleti nagy terme volt.

A 17. században a hadi szerencse változásaihoz képest Sopron hol a király, hol a felkelők kezén volt. Bocskai, Bethlen, Thököli, majd a 18. században Rákóczi csapatai több ízben

ostromolták a várost, Bethlen Gábor és Thököli csapatai előtt meg kellett nyitni Sopron kapuit, de lélekben Sopron mindig hű maradt a Habsburg királyokhoz, amiről I. József és III. Károly hálás szavakkal emlékeztek meg,

Mária Terézia is felkereste Sopront, Az ő uralkodása idején létesült a mai színház helyén az ország első állandó színháza, melyben az első magyar színi előadást 1792-ben tartották zsúfolt ház előtt.

Kiss János, a költő, Kazinczy barátja 1790-ben alapította a soproni líceum kebelében az első magyar nyelvűvelő társaságot, *minden magyar iskola első önképző körét*, melynek Sopron magyarosodására nagy hatása volt. A líceum tanulója volt 1790-1795-ben Berzsenyi Dániel, Itt ismerte meg a klasszikus költészet íróit és alkotásaikat, itt ismerte meg nemzetünk történelmét, a nemzet eszményeit és soproni líceumi tanulmányai inspirálták „A magyarokhoz” című legfelségesebb magyar ódának megírására,

A Napoleon elleni háborúk idején az insurgens hadak Sopronban gyülekeztek, itt volt főhadiszállása a Napoleon ellen küzdő seregek. Napoleon diadalai után Sopron lakosságának francia megszállást kellett elviselnie.

A francia háború befejezése után Sopronban virágzó zenei, színházi élet fejlődött. A Sopronhoz közel fekvő Doborjánban született Liszt Ferenc „hírhedett zenésze a világnak”, ki még gyermekkorában, már 1820-ban Sopronban tartotta első hangversenyét és élete legragyogóbb korszakában is vissza-vissza tért a városba, honnan elindult egykor világsodáját kiváltó útjaira.

Liszt Ferenc soproni szereplésének bizonyára része volt abban, hogy már 1829-ben megalakult a ma is fennálló és a nemes tradíciók szellemében működő Soproni Zeneegyesület, mely ebben az évben országos ünnepeket rendez *100 éves fennállásának örömére*.

Széchenyi István Sopronban alakította meg a környék nemesivel az első selyemhernyótenyésztő társaságot és Sopronban jelent meg nyomtatásban első munkája.

1839-40 telén Sopronban katonáskodott Petőfi Sándor. Itt volt „zöldhajtókás, sárgapitykés közlegény” abban a kaszárnyában, melynek helyén ma a róla elnevezett áll, polg. fiúiskola palotája áll, A homlokzatán művészi relif hirdeti Petőfi küzdelmes, nehéz katonakorának helyét és idejét. És emléktábla van

a régi postaház helyén, ahol faköpnyegre írta strázsaállása idején gondolatait.

Az 1848-49. évi szabadságharc kezdetén Sopron fiai közül sokan siettek a megtámadott haza védelmére, de a városnak meg kellett hódolnia Windischgrätz seregei előtt. Az így bekövetkezett gonosz korszakban németül kellett tanítani a líceumban is, a bencések gimnáziumában is. De mindkét intézetben ápolták a magyar feltámadásba vetett hitet és különösen a líceum kebelében alakult „Deákkúti vármegye” diákszervezete állandóan ébren tartotta a magyar nemzeti öntudatot a németesítő kormányrendeletekkel szemben.

A bencések temploma, előtérben a Szentháromság-szobor (1701.) és jobb oldalon Mátyás király palotájának sarokerkélye.

A magyar és német anyanyelvű lakosság, miként a letűnt századok nehéz korszakaiban, az elnyomatás éveiben is megértette egymást. Tudta Sopron népe, hogy az éjszakára mindig hajnal következik s így a nemzet életének e szomorú korszakában sem lobogott fel Sopronban a nemzetiségi gyűlölet lángja s ez volt Sopron jólétének, gazdagságának, kulturális előhaladásának és polgársága szép életének fő biztosítóka egy ezred-éven át.

Az 1867. kiegyezést követő korszakban erősödött meg Sopronban a magyarság mély gyökerű fája- Ez idő óta végzi Sopronban sikereiben gazdag és magyar kultúrát terjesztő munkáját a Frankenburg Irodalmi Kör.

A legújabb magyar történelem jelentős fejezeteinek színhelye volt Sopron.

Horthy Miklós, Magyarország kormányzója Sopronban volt kis-diák és a mai Petőfi Sándor téren álló régi palotában töltötte gyermekkorának boldog napjait szerencsétlen sorsú királyunk, IV. Károly. És Sopronból indult el maroknyi hadával végzetes útjára Budaörs felé, hogy soha többé ne lássa gyermekéveinek színhelyét.

VII A haza és Sopron történetének egy dicsőséges fejezete.

A trianoni „békekötés” Sopront is leszakította volna az ország testéről. Ausztriához való csatolására már minden előkészületet megtett az osztrák kormány. A reguláris magyar csapatok 1921. augusztus 27-én elhagyták Sopront, mint elhagyták a népvándorlás katasztrófája idején Scarbantiát a római légiók és jöttek a hírek az osztrák csapatok közeledéséről. Sopron lakossága mérhetetlen gondban várta végzetét, vagy a csodát, mit Isten tenni fog.

És a csoda bekövetkezett.

1921. augusztus havának utolsó napjain ismeretlen arcú, komoly ifjak tűntek fel Sopron utcáin és elhatározták, hogy megvédelmézik a várost, melynek őr-tornyát Árpádházi királyaink emelték a magasba, elhatározták, hogy nem engedik megszállni a várost, melyben egykor nádorokat választott és királyokat koronázott a nemzet.

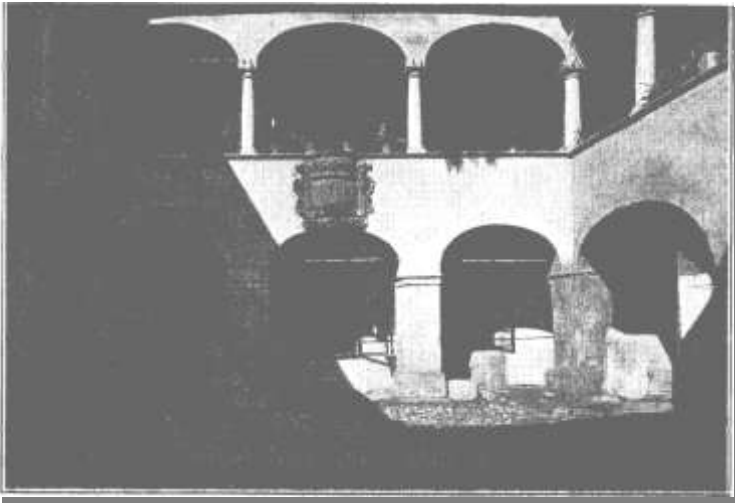
Ezek a hős fiúk az utolsó percben Sopron határán eléje állottak az osztrák csapatoknak és Ágfalvánál megütköztek velük. Vérük hullása nem veszett kárba, megfutamították az ellenséget és ezzel megteremtették az alapot a velencei egyezményhez, amely szerint Sopronnak és a környék nyolc községének megadatott a lehetőség, hogy népszavazással döntsön sorsa felett, magyar akar-e maradni, vagy osztrák várossá lesz.

Sopron népe 1921, december 14-én nyilatkozta ki ismételtelen, hogy tudatában van ezer éves múltjának. Sopron népe (mint a tatárjárás idején, majd Ottokár támadásakor) most is hű maradt a hazához, bár tudták polgárai, hogy hűségük kinyilatkoztatása után Sopronra szakad a szegénység, tudták, hogy az

a jómódú határvidéki német lakosság, melynek gazdasági ereje táplálta Sopront egy évezreden át, ezentúl nem jöhet Sopronba és magára marad a város, mint az ágaitól megfosztott százados fatörzs, Sopron polgárai mégis inkább a szegénység útjára léptek és őseiktől örökölt hűségükkel, nagy többségükben a szegény haza mellé állottak.

Sopron sokat veszített, mikor hű maradt a hazához, nem lett „Burgenland” fővárosa. De sokat is nyert: örök dicsőséget szerzett nevének !

A haza is megadta neki, amit adhatott. A nemzetgyűlés

Az Eggenberg hercegek egykori palotájának udvarrészlete.
A loggián elhelyezett márvány szószeletről prédikált 1674-ben az evang. lelkész az udvaron egybegyűlt híveknek.

gróf Klebelsberg Kuno javaslatára törvénybe iktatta Sopron érdemét. Az 1922, évi XXIX, t, c, Sopront a leghűségesebb városnak, civitas fidelissimának nevezte el és az Árpádok korából fennmaradt östornyának kapuját az ország hűségkapujává avatta Bethlen István 1928, őszén és az ország költségén szoborművel díszítette, hogy örökké hirdetője legyen a hűség és becsület erkölcsi diadalának.

IV. Béla, IV. László, Károly Róbert, Zsigmond és Mátyás birtokokat, kiváltságokat adományoztak Sopronnak hűsége elismerésül, most a szegény haza csak a régi címet díszíthette új babérággal.

Mit láthat és miből tanulhat a Sopront járó idegen?

Ha erre a kérdésre részletes feleletet adnék, akkor ennek a füzetnek nem néhány lapját, hanem egy vastag kötetnek lapjait töltené meg az én feleletem. Tanárok és tanítványaik, akik Sopronba jönnek, két-három napot tölthetnek itt csupán, azok számára adok programot, melynek egy részére a földrajzi és történelmi rész már is rámutatott.

Sopron magja, a belső város rejti magában a kincseket, melyek nemcsak Sopronnak, hanem az országnak is igen értékes kultúrkincsei.

A belső várost az Árpádok korától kezdve egészen a 18. század végéig hatalmas várfalak és vízzel telt árok vették körül. A várak belső szélén állottak egykor az iparosok, kereskedők sátrai. Az újabb kor szükségtelessé tette a várfalakat is, a várarkot is és ezeknek el kellett tűnniök/ A várarkot betemették, a várfalakat lerombolták, s ma már csak mutatóba találni belőlük részeket. (A Róth cukrászda és a városi mozi mellett könnyen szembetűnnek még a várfal romjai.)

A várak szélén állott sátorok helyére a 18. század végén a kereskedők és iparosok keskeny, jórészt emeletes üzletházakat építettek, melyeknek során minden idegen elszemlélődik és mindenki előtt érthetővé lesz keskeny formájuk, ha a vezető feltárja keletkezésük körülményeit. A világháború idején leszedték e házak patinás vörösréz tetőzetét, de sátorszéles formájuk ma is megkapó szemléltetője egy régi kor kereskedelmi életének.

A mai Sopron kereskedelmi forgalma nagyrésztben ma is a Várkerület üzleteiben bonyolódik le.

A belső város középpontja a Városháztér, az egykori várter, a régi piac. Szélén áll őrt a hűségkapus ősi torony (61 m), közepén renaissance erkély fut körül. Felette az egykori őrség

lakása s azontúl kis harang, mely minden soproni polgárt elsirat, akinek halála híre a toronyörökhöz elérkezik. A harangtér felett a patinás vörösréz barokk kupolán a Lipót király kiegészítette címer egykor gyűlölt kétféjű madara.

A torony nyugati oldalán, az ország e legszebb régi terén az elmúlt századok közsépségei:

A bencések XIV. századból fennmaradt gyönyörű gót temploma, az egykori koronázó templom, melynek oldalából nőtt ki az ország legszebb tornya; szebb mint Pozsony legszebb gótikus tornyai. Csúcsának dísze, a megkövesült csipke. A templommal szemben a klasszikus stílusú ősi vármegyeház címeres homlokával, oszlopos erkélyével. Mellette az ev. egyház loggia udvarú renaissance háza, azután Lackner Kristófnak, Bocskai korában Sopron vitéz kapitányának barokk palotája. A tér délkeleti sarkán a stukkódíszű Storno palota kettős frontjával, renaissance kapujával, udvarán zárt loggiáival. Kétemelet magasságba futó erkélyét kőoszlopok tartják. A palota belső berendezésében szintén renaissance. Ajtók, bútorok, festmények, csillárok, ötvös és kovácsmunkák, kályhák és szobrok, mind egy nemes ízlésű kornak díszes emlékei. E palotában lakott Mátyás király Bécs elleni viaskodása idején. Emlékét a ház falán feliratos tábla hirdeti. A tér déli oldalán az új renaissance városháza, a bencéstemplom mögött a rokokódíszű, erkélyes Gambrinus vendéglő, mint egy XIV. Lajos korabeli ékszer zárja be a teret, melynek közepén áll az ország legmonumentálisabb, legművészebb Szentháromság szobra, melyet végiggyönyörködni nem lehet eléggé soha. 1701-ben szentelték fel a fogadalmi alkotást, melyet Löwenburg János gróf és felesége, Thököli Éva állíttattak az Isten dicsőségére. Az akkori barokk szobrászat e szoborba beleöntötte a kor művészetének minden szépségét.

Hogy nem tudtak ehhez hasonló szépet alkotni, mikor a budai vár Szentháromság szobrát faragták, melynek lépcsőjén esküszik a király!

Szép ez a tér télen, mikor a hó, mint hermelin palást takarja a százados nemesi házak tetőit, szép tavasszal, mikor virágba borulnak a tér bokrai, szép holdvilágos éjjel és borult ég alatt, mikor csak az ősi őrtorony egyetlen vörös ablakszeme öröködi az alvó, álmódó kecsketemplom felett. Plasztika és architektúra csodás összhangja az, mi itt egyesült.

A térből négy utca kigyózik ki a belváros nyugati részébe,

a keleti városrészbe pedig a várostorony kapuján keresztül vezet ki az út.

Ezeket a belvárosi utcákat is be kell járnunk, mert mindegyik utca értékes régi és művészi épületek szépségeit tárja a városjáró elé.

A Templom-utca elején (1. sz.) a bencés rend ősi székházába díszes barokk kapu vezet be, melynek udvarán áll a kolostor díszkútja, a XVIII. század szépséges alkotása. Keskeny oszlopú, virággirlandos, nagy vízgyűjtő medence tetején a Boldogságos Szűz leheletfinom alakja látható. A rendház folyosóin

Esterházy Pál herceg palotájának bejárata.

járva senki sem gondolná, hogy az egyik ajtón keresztül egy ősi, románstílusú templomba léphetünk, melyben egykor, hétszáz év előtt, a mostani gót templom felépítése előtt Assisi Szent Ferenc fiainak zsolozsmája hangzott kora hajnalokon. Az ősi zárt templom gyámkövein és oszlopfőin a keresztény középkor miszticizmusának minden jellemző szobordíszje feltalálható. (Kentaurók és majmok, oroslánok és tengeri szörnyetegek hétszáz év óta e homályos templom lakói.)

A bencés rendházzal szemben herceg Esterházy Pál renaissance palotája és a palota kapuja állít meg (2. sz.). A kapu

felett az Esterházyak védőasszonyának, Magyarország patrónájának a szobra. A palota loggiás udvari része jellemző vonása olasz eredetű renaissance voltának. Belső beosztása nyilvánvalóan hirdeti, hogy főnemes családok számára építették. Ebben a palotában laktak egykor I. Lipót és Mária Terézia is.

Az Eszterházy palota mellett (6. sz.) egy barokk palota, a Medgyesi Schwartz család háza, (egykor a Bezerédyek otthona). A palota arculatának virágdíszei, az ablakpárkányok hullámos vonala és a kapu kiképzése egy szépet kereső kornak ma is lenyűgöző alkotása.

A Domonkos-utcában levő Somogyi-ház barokk-rokókó kapuja.

Pár házzal tovább az evangélikus paplak (az egykori gróf Lassberg ház) 12. sz. ismét a renaissance építőművészet példája. Azután tovább még néhány megtekintésre érdemes renaissance és barokk stílusú ház mellett elhaladva még meg kell nézni Töpler Kálmán felsőházi tag házában barokk kapuját.

A Kolostor-utcában igen régi házak, melyeknek évszámai a Hunyadiak és a mohácsi vész korába varázsolnak el. Ujabbak valamivel a Stahremberg-palota és a Zichy-Meskó család palotája. Utóbbi külsején semmi nem sejteti belső pompáját. Kapualjában mesteri vasajtó, a barokk művészet kovácsremeke. Fent

az emeleten nagyszerű termek, barokk bútorok, edények, kályhák, velencei tükrök, családi arcképek és a díszteremben a Dunántúl nagy barokk festőjének, Dorfmeister Istvánnak menyegzőképe.

Istenem! Hány emberrel találkoztam, akinek sose volt része benne, hogy egy ilyen palota belső berendezésén keresztül meglássa a régi idők művelt s gazdag embereinek szép életét. És hányan mennek el Sopron látogatói közül, akik sem ennek a palotának, sem a szeretetreméltóságban utolérhetetlen Storno család palotájának berendezését nem tekintik meg. Jó, hogy nem tudják s nem érzik, mit vesztek vele.

Az Új-utcában régi házak kapualjai mindenki érdeklődésére számot tarthatnak, mert évszázados múltról beszélnek, csak legyen, ki megértse néma beszédjüket.

A Szent György-utcában ismét egész serege az építőművészet szépségeinek, Sopron történeti értékű épületeinek.

A soproni káptalan háza renaissance épület (7. sz.); kapuján vert vasból készült ajtókopogtató. Egykor Vittnyédi Istvánnak, Zrínyi Miklós prókátorának háza volt, aki részt vett Weszelényi szövetkezésében s ez lett végzete. A ház kanonoklakásai a kényelem és téres otthonok példaképei.

Vele szemben Eggenberg hercegnő kis renaissance palotája. Loggiás udvarának középső részén márvány szószek. Erről a szószékről prédikált híveinek 1674-ben a hercegnő udvari papja, mikor a katolikusok visszavették a protestánsoktól a 16. században elvett templomaikat.

Mindenki észreveszi ebben az utcában a bencés gimnázium falán a kötőablak, mely azt beszéli el, hogy Rákosi Jenő ebben a gimnáziumban tanult évekig.

A 16. sz. ház az Erdődy grófok palotája volt. Barokk épület, melynek arculatja tele finom vonalú stukkó díszekkel.

Az utca végén (22. sz.) hatalmas, kétemeletes renaissance épület. Kapuja maga a szépség és az erő. Zárókövében az évszám: 1648. A westfáliai béke évszáma ez. A harmincéves háború tönkretette Közép-Európát, de Sopronban 1648-ban is építettek palotát.

A Szt. György-utcába torkollik a Sopron nagy jöttevőjéről elnevezett Müller Paulin-utca. Szent György-utcai sarkán áll a renaissance ház, melynek emeleti termében Esterházy Pált nádorrá választották. Sarkán hatalmas zárt erkély, mint ősi várakon a nagy sarokbástya. A ház falán márvány hirdeti, hogy

ebben a házban állította vissza 1681-ben Lipót király a magyar alkotmányt. A Szt. György-utca folytatásában új szépség fogad, az Orsolya-tér. Egy újabb gót templom és a hatalmas zárda előtt a tér közepén csobogó hattyús kút. A kút északi oldalán a Niczkyek renaissance háza (4. sz.), vele szemben a festői erkélyű 3. sz. ház, a barokképítészet eredeti gyöngye. Falán relifés emlék, Gyóni Géza mellszobra s a felirat elmondja, hogy a psemiszli pokol megrendítő sorsú költője itt lakott egykor.

Talán elég is volna már Sopron dicséretéből, de nehéz letennem a tollat, hiszen bármerre tekintszen szemünk Sopron belvárosán, mindenütt megállít egy ház, egy emlék, egy kapu,

A Kolostor-utca barokk-rokokó házsora.

mely nem enged tovább. Ha végig megyünk a Fegyvertár-utcán s a téren, melyen Széchenyi István szobra áll, a Domonkos-utcán, (A 17. sz. ház faragott kapuja!) a Várkerület hosszú vonalán s a kis utcák során, mindenütt renaissance, barokk-rokokó emlék fogad. Akit az empire stíl érdekel, az a Színház-utca 21. és a Rákóczi-utca 33. házakat nézze meg.

A rokokó díszű házak legszebbjei a Városháztéren a Gambirinus vendéglő és a Várkerületen (125. sz.) a Vermes-ház.

Régi kapuk és szobrok, házak és paloták a legnagyobb kincsei Sopronnak és szerencsére megszűnt már a múlt század utolsó évtizedének városrendezést célzó romboló korszaka, mely pár év alatt annyi kincstől fosztotta meg Sopront s az egész országot.

Sopron templomai.

Már a bencések városháztéri templomáról szólhattam néhány szót az előbbi fejezet során, most még el kell vezetnem olvasóimat Sopron másik büszkeségének, a Szent-Mihály templomnak gót ívei alá.

A város délkeleti, legkülsőbb szélén, a temető dombon emelkedik a másfélszáz évig épített hatalmas egyház. A XIII. században fogtak építéséhez és a XV. század végén fejezhetek be. Három oldalhajós, kereszthajós templom, *melyhez hazánkban csak a budavári koronázó templom hasonlítható.* Van benne valami nehézkes, ami a román és gót stíl átmeneti korszakára utal. Külseje méltósággal teli, belseje magas ívbe futó, ég felé szárnyaló.

Déli oldalán, vele szemben templomszerű románstíliú kápolna. Építése a XIII. századra tehető. Talán valamivel régibb is, mint a mellette levő Szent-Mihály egyház. Tetőzetét színes cserép fedi, belseje művészi freskókban gazdag. Mintegy 50 évvel ezelőtt Storno Ferenc csodálatos érzékkel és művészettel restaurálta.

A Bécsi-utcán van a káptalan kisebbik temploma, a Szt. János templom. Hajdan a Szent János lovagok temploma, kiket II. Endre 1217-ben telepített Sopronba, a Bécsi kapu őrizetére. Pusztulásuk után templomuk a jezsuiták birtoka lett s 1773 óta a soproni káptalan tulajdona. Mostani alakját 1484-ben kapta; érdemes megtekinteni, mert *mennyezete gótikus remekmű.*

A Szent Lélek-templom szintén Árpád-kori alapítás. A századok során sok baj érte, gótikus jellege csaknem elveszett, de hatszögletű tornya ma is hirdeti, hogy *szintén hétszáz éves története van.*

A Szent György-utcában levő káptalani templom és a Széchenyi-téren levő Domonkos barátok temploma szép barokk

alkotás. A káptalani templom bordazata azt beszéli el, hogy egykor csücsíves templomnak épült, míg a jezsuiták fénylő, ragyogó barokká alakították a kor ízlése és szükséglete szerint.

A Halász-utcai árvaház templomát azért említem meg, mert oltárképe *Dorfmeister Istvánnak legszebb festménye*. Milyen áhítat a királyokon, akik itt imádják a Gyermeket!

Ezeken a templomokon kívül van még a katolikusoknak két temploma. Egyik az Orsolya szüzeké (művészi szárnyas oltára megtekintésre érdemes), másik az Isteni Megváltó Leányainak román stílusban épült temploma.

A Templom-utcán van az evangélikusok hatalmas temploma (a Hármas Kistűkör szerint „roppant temploma”), mely ép oly büszkeségük, mint a reformátusoknak a debreceni nagy templom.

Most épül a reformátusok temploma és a zsidók felekezeti megoszlásukhoz képest két templomban imádják az Istent.

Akik az ötvös művészet alkotásaiban akarnak gyönyörködni, igen szép renaissance kori egyházi tárgyakra lelhetnek, ha a Szent Mihály-templom prépost-plébánosánál és az ev. egyház vezető lelkészénél ez óhajukat kifejezésre juttatják.

Bánfalva lát képe. (Sopron külvárosa.)

Sopron újabb része és tájképi szépségei.

A város újabb kori lakossága a Deák-téren és a löverek (a hegyoldalon levő gesztenyések, gyümölcsösök) alján keresett új építkezési területeket.

A Deák-téren áll a múzeum klasszikus stílú, modern palotája, (egykor királyi hercegek otthona). A hatalmas parkkal körülvett épület zárófalát díszítik azok a sírkövek, melyek a régi evangélikus temetőben állottak egykoron. Valamennyi művészi alkotás. Régi soproni patrícius családok és arisztokraták, papok síremlékei ezek, melyek főképp a 18. században virágzott soproni kőfaragó iskola művészetének és a soproni családok egykori gazdagságának és kegyeletének hirdetői. *Az egész országban egyedül álló ez a gyűjtemény.*

Ismét felhívom a figyelmet a soproni múzeum termeiben összegyűjtött kincsekre. Vannak kincsei, melyek olyan értékek, mint a Csallány Gábor ásta szentesi hun leletek. Római gyűjteménye különösen kiváló. Igazgatója, Lauringer Ernő főreáliskolai igazgató. Mindennap módot ad megtekintésére. A múzeum gyűjteményeiről jól szerkesztett és Sopron minden boltjában beszerezhető tájékoztató ad útmutatást.

A Deák-téren túl, a szelíd lejtőjű Soproni-hegység tövében épült a bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola pavillon sora. Felette a hegyoldalon egy kis Semmering, melynek levegőjét magyar fenyők teszik illatossá.

Az erdei város faóriásai a szelíd gesztenyefák, melyeknek őseit a rómaiak ültették el ez északi város hegyoldalain. A gesztenyések és gyümölcsösök rengetegében az utcák során nyaralók és a villasor végén egy barokk kápolna, rajta latin felirat s az évszám: 1764. Egykor az Előkapunál állt s amikor a városrendezés nevében el kellett tűnnie, bölcs emberek kegyeletes keze összeszedte köveit és felvitték templomul a villa-város boldog lakóinak.

A löverek mögött a tölgyes. Nem homokos talajú, bozótos erdő, hanem egy hatalmas, beláthatatlan nagy park, melynek

gondozott, tiszta útjain száz pihentető pad, madarak éneke s játszógyermek serege fogad.

A tölgyes mögött a fenyves. Milyen fenyves ! Égbenyúló, sötétzöld fák milliója borul itt össze, de tetejükön a vezérhajtás világoszöld pálcaja mind a kék ég felé törtet.

Ebben az erdőben van a soproni cserkész alakulatok országos hírű földváros telepe. Minden csapatnak egy külön kis birodalma és az egész telep közepén a város összes csapatai által épített vezéri lakás.

Mikor pár évvel ezelőtt ezekben az erdőkben kalauzoltam két alföldi város polgármesterét és csodálattal töltötte el lelküket a táj, sajnálattal említették, hogy az országnak erről a szépségéről soha nem kellett semmit tudniok, mikor kis diák

Az 1500 méter hosszú szánkópálya egyik kanyarulata.

korokban Magyarország földrajzát tanulták. Most deresedő fejjel maguknak kellett felfedeznünk.

A fenyves erdőn túl a Váris hegy ormáról fut le az ország leghosszabb (1500 m), mérnökök tervezte szánkópályája. A 396 m magas tetőn kilátótorony. A környék cserjés erdejében áfonyabokrokon május végén bogyók milliója kéklík, május elején a gyöngyvirág mezője önti szét illatát. Az őszi erdő díszje a gyönyörű ciklámen virág.

A kilátótoronyból látni a gonoszul kiszabott határt, keleten a Fertő sűrű tükrét, északra a pozsonyi vár leomlott falait, délre a Hanság gazdag mezőin pihen el szemünk. Nyugaton a Nyires tetője és kilátótornya (539 m) és a vaskorszak népének

várhegye, a Burgstall, melynek évezredekkel ezelőtt épített sáncai, árkai ma is nehezen engedik a tetőre a vándort, mintha most is védenék. Pedig —, Istenem! Hol vannak ma már az egykor itt járt római légiók?

Nehezen válunk meg az itt élénk táruól képektől, s mikor este lesz, a Schneeberg havas szakadécai között látjuk lehatatlanlani a nap izzó korongját. Piros fénytől lángol a havas hegy csúcsa s még a Fertő felett is pirosra festi a felhőket, melyek a nagy víz párázatából estére kelve a magasba szálltak.

Es tovább haladva az erdők mindenütt jelzett útjain (a soproni Dunántúli Turista Egylet munkája) a Margit sziget szépségét ide varázsló Erzsébet parkon át visszatérünk a városba, melynek tíz templom-tornyában harangok zúgása hirdeti, hogy már este van. Pihenni kell. Elfárasztott a város és a hegy.

De reggelre kelve a soproni postaigazgatóság olcsó díjtételű új autóbuszain diákok serege járhatja be a brennbergi völgy 8 km-es vadregényes útját, melynek végén a szénbányatelep mérnökei fogadják és tájékoztatják a mély üzemű bánya földtani, technikai és fizikai vonatkozású tudnivalóiról. Itt értheti meg az ifjú, milyen komoly jelentősége van a köszöntésnek, mely a bányász ajkáról naponta elhangzik: Jó szerencsét! —, vagy: Szerencse fel!

Brennbergből visszajövet látjuk az erdei iskolát és Sopron külvárosán, Bánfalván megáll az autó a hegy meredek sziklafala alatt. Temető van ott. Fenyőfák sorai között ezer meg ezer fejfa és sírkereszt. Sok sírkövön görög kereszt, sok fejfán félhold jelzi, hogy honnan jöttek Sopronba meghalni, kik itt pihentek el. Magyarok, németek, olaszok, oroszok, szerbek és törökök, valamennyien a világháború hős mártirjai pihennek békén a megrendítően szép és csendes helyen.

Es e hősi temető csendje felett, a hegytetőn áll az örök szótlanság kolostora. A karmelhegyi apácák klastroma örökösdi a hegyoldalón pihenő katonák ezreinek álmái felett.

Mindazt, mit ez ismertetés során látnivalóul felsoroltam, valóban látni is lehet. Nincs Sopronban ház, palota, vagy lakás, melyben kincsek rejlenek (Zettl gyáros gyűjteménye), hogy az idegen utas szavára ne nyílnának ki ajtaik és ne lenne szívesen látott vendég, aki tanulni s gyönyörködni jött ide.

Az Idegenforgalmi Iroda (Várkerület 44. sz.) mindenkinek készséggel ad útbaigazítást, gondoskodik mérsékelt árú lakásról s ha kívánják, gyakorlott kalauzról is.

A Fertő vidéke és a nagycenki sír.

Akik a Fertőt akarják látni, azokat a posta autóbussza Fertőrákosra, e kis fertőparti faluba viszik, melynek főterén még áll az egykori pellengér s amely falu szélén zöld hegytető alatt terül el Európa legszebb kőbányája. Festmény és fénykép vissza nem adhatja e kőbánya *gigantikus méretű kőoszlopait, a bánya mélységét és templomi hatását.* E bánya köveiből épült egykor a bécsi Szent István templom kőkolosszusa és épültek a császári város palotasorai és Sopron kőszépségei.

A falu alatt haldoklik a Fertő és zöldrétek a nádszigetek, hol biztos otthont talál a vízi madarak serege.

A közelben, a trianoni fehér határkövek mentén erdő sűrűjében áll *Mithras napisten teljesen ép temploma,* melyben 1800 évvel ezelőtt a Scarbantiában állomásozott római katonák áldoztak a bikát ölő napisten oltárán. Ilyen templomot sem látni messze ég alatt, hiszen csaknem 2000 év óta álmodnak romlatlan falai és várják vissza alkotójukat.

Fiúk és lányok, akik már megértik Széchenyi lelkét, azok Sopronból Nagycenkre menjenek, mert ott áll a kastély, melyben a lángelme alkotásai születtek és ott a feliratos kriptá, amelyben üvegkoporsóban pihen Széchenyi Pál kalocsai érsek romlatlan teste (I. Lipót !) és ott pihentek el Széchenyi Ferenc, a Nemzeti Múzeum alapítója és Széchenyi István, a legnagyobb magyar.

Aki hitet akar meríteni lelke számára, az Sopront látogató útján ne kerülje el az alkalmat, hogy felkeresse a könnyen megközelíthető zarándokhelyet, melynek parkjában annyit tépelődött hazája és nemzete sorsán a nagyalkotó és próféta, ki a csillagokból olvasott . . .

Befejezésül

e vázlatos ismertetésnek, ide iktatom a magyar újságírás nemrégiben elpihent fejedelmének, Rákosi Jenőnek néhány sorát, melyben elmondja, milyen kincse a hazának Sopron és milyennek látja öreg korában a várost, melyben ifjúkorának éveit töltötte. Akit az én írásom nem győzhetett meg arról, hogy Sopront meglátni és megismerni érdemes, az olvassa el Rákosi Jenőnek a budapesti Soproni Kör 50 éves fennállása alkalmából 1925-ben kiadott emlékkönyvébe írt alábbi sorait:

„Sopron városa a nemzet hűséges menny asszonya, aki nem tándorodott meg, mikor vőlegényét az ádáz csapások sora földre terítette és Európa földönfutójává tette.

Sopron az a leányzó, akit a részeg tatárlovas már nyeregébe kapott, hogy elrabolja, de Szent László a rabló után vetette magát, elragadta zsákmányát és visszahozta az apai házba.

Sopron most már nekünk őrálló vitézünk a végeken, aki ott lesi és várja a jövendőket és készen áll sasszemével, vas-karjával és acélszívével, ha megharsan a nemzet hívó trombitája.

És nekem, nagyon öreg embernek, ki e sorokat megindultan írom, nekem Sopron az örök ifjúság képe, képe a magam ifjúságának, melynek szebb része ott telt el Sopron falai között és a különbség kettőnk között csak az, hogy én megöregedtem, Sopron pedig fiatal maradt. Mert én mulandó vagyok, Sopron pedig halhatatlan.”

Ezt írta Rákosi Jenő, az egykori soproni diák.

Mit mondjak én még a városról, mely a nagy romlás idején engem is fiává fogadott ?

Tanártársaim! A civitas fidelissima hűségkapuja nyitva áll és szeretettel várja a haza minden fiát, hogy feltárja előttük kincseit, mit századokon keresztül alkottak, összegyűjtöttek és megőriztek minden szépért, nemesért hevülő polgárai.